

DELAVEC

Delavec izbija vsak petek z datumom naslednjega dne. — Naročnina za celo leto K 5.20, za pol leta K 2.60, za četrt leta K 1.30. Posamezna številka 10 vin. Naročnina za Nemčijo za celo leto 5 mark, za Ameriko 2 dolarja. Pošiljatve na uredništvo in upravnništvo: Ljubljana, Šelenburgova ulica št. 6, prvo nadst.

Rokopisi se ne vračajo. — Inserati z enostolpnimi petimi vrsticami se zaračunavajo in sicer: pri enkratni objavi po 18 vin., pri trikratni po 16 vin., pri šestkratni po 14 vin., pri celoletnih objavih po 12 vin. za vsakokr. — Za razne izjave itd. stane petih vrstic 24 vin. — Reklam. so poštn. ine proste. — Nefrankirana pisma se ne sprejemajo.

Spremembe službenih redov v rudništvu v zmislu § 1154 b obč. drž. zakonika (zaradi plačila).

Glede sprememb službenih in delovnih redov, ki jih zahteva državljanska delna novela k obč. drž. zakoniku glede plačila, so se vršile od decembra ob sodelovanju vlade med organizacijami podjetnikov in delavcev. Teh obravnav se je udeležilo tudi Centralno društvo rudniških posestnikov avstrijskih.

Dne 13. januarja 1917 so bila posvetovanja dokončana, ter je bil sklenjen naslednji dogovor:

Končni dogovor glede na nedognane določbe § 1154. b o drž. zak. (III. delna novela).

Pri obravnavi navzoči zastopniki podjetnikov in delavcev izjavijo, neglede na svoja načelna stališča, da soglašajo, da naj za časa vojne in še šest mesecev po sklepu miru glede uporabe § 1154 b o drž. zak. velja naslednje, v kolikor niso po posameznih strokah dogovorjeni za delavce boljše pogoji:

„Službojemalec obdrži pravico do plače, če je postal po najmanj 14 dnevni službi nezmožen za delo zaradi bolezni ali nezgode za razmeroma kratek čas, in je, vendar ne več nego teden dni od dela zadržan, ne da bi bil to sam zakrivil namenoma ali iz malomarnosti. Isto velja tudi, če je zadržan od dela iz drugih važnih vzrokov, ki se tičejo njegove osebe, ne da bi jih bil zakrivil sam.

V slučaju zadržanja zaradi bolezni pripada službojemalcu plačilo pričenši šele od tretjega dne bolezni dalje in največ en teden.

Kot plačilo velja:

1. Pri službojemalcih, ki imajo dnevno mezdo, dnevna;
2. Pri službojemalcih, ki imajo tedensko ali mesečno mezdo, na en dan odpadli del tedenske ali mesečne mezde.
3. Pri službojemalcih, ki delajo v akordu ali imajo mezdo od kosa, na en dan preračunani povprečni zaslužek zadnjih predidajočih štirih tednov, ali če je obračunovalna doba daljša, povprečni zaslužek dotične dobe, ali končno, če službojemalec še ni bil štiri tedne v akordu ali služil od kosa, za ves minuli delovni čas.

Od zneskov, ki jih prejema službojemalec na podlagi javnopravnega zavarovanja sme delodajalec odtegniti oni del, ki je sorazmeren z dejanskim prispevanjem k celotnemu zavarovalnemu prispevku.

Ta dogovor so sklenili: Zveza avstr. industrijcev, Centralna zveza industrijcev avstrijskih, Klub industrijcev, Glavno mesto avstr. delodajalskih organizacij, Avstr. glavna zveza delodajalcev, Državno društvo nemških obrtnih društev avstrijskih in Nižjeavstrijsko obrtno društvo.

Kot zastopniki delavskih organizacij so bile zastopane pri končnih obravnavah Komisija strokovnih društev avstrijskih, Centralna komisija krščanskosocialnih strokovnih organizacij, Centralna komisija nemških delojemalskih zvez, Češko-slovanska komisija strokovnih društev.

Vsi imenovanci so dogovor podpisali in se torej popolnoma izvede po vsebini povsod, kamor sega vpliv teh organizacij.

Tega dogovora ni podpisalo Centralno društvo rudniških posestnikov avstrijskih. Seveda vzroki za to še niso znani.

Ves čas obravnav je društvo imelo pri obravnavah v ministrstvu svoje zastopnike, tako da smemo smatrati, da ne more biti ne načelnih ne stvarnih vzrokov za odklonitev podpisa. Rudniški posestniki avstrijski nameravajo očitno, **dognati za rudarje slabše pogoje v službene rede** in menijo najbrže, da jim k temu pripomore vojaško razmerje, v katerem se nahajajo sedaj rudarji, oziroma jim olajša izvedbo njih volje.

Pred obravnavami in med njimi so rudniški posestniki avstrijski povsod predlagali glede nedognanih določb § 1154 b obč. drž. zakonika, da naj se službeni redi v rudništvu tako spremenijo, da rudarjem ne gre pravica do plačila. Delavske skupine rudarskih zadrug so povsod po vsej Avstriji odklonile to spremembo, ki so jo predlagali rudniški posestniki. Popolnoma nemogoče je, da bi mogli funkcionarji rudarskih zadrug **takim** spremembam pritrčiti tudi v bodoče. **Vsi funkcionarji rudarskih zadrug se zato nujno pozivljajo, da pritrčijo spremembam službenih redov le tedaj, če vsebujejo besedilo zgoraj navedenega dogovora ali pa besedilo zakona.**

§ 1154 b se glasi v zakonu z dne 30. marca 1916, drž. zak. št. 69:

§ 1154 b Službojemalec obdrži svojo pravico do plačila, če je po najmanj štirinajstdnevni službi zaradi bolezni ali nezgode za razmeroma kratko, vendar ne nad teden dni trajajočo dobo zadržan od dela, ne da bi bil to zakrivil sam namenoma ali iz velike malomarnosti. Isto velja, če je zadržan od dela iz drugih važnih, njegove osebe se tičejočih vzrokov, ne da bi jih bil zakrivil sam.

Od zneskov, ki jih prejema službojemalec za čas, ko je zadržan od dela, na podlagi javnopravnega zavarovanja, sme službojemalec oni del odtegniti, ki odgovarja razmerju njegovega dejanskega prispevanja k celotnemu zavarovalnemu prispevku.

Pravna dobrota, ki velja v smislu tega zakona in po zgoraj navedenem dogovoru za veliko večino vseh industrijskih in obrtnih delavcev, naj bi, kakor žele rudniški posestniki avstrijski, samo za rudarje ne veljala.

Navedeni dogovor se je sklenil ob sodelovanju in vplivanju zastopnikov večih ministrstev, med njimi je bil tudi zastopnik ministrstva za javna dela pri montanistiški sekciji.

Zahtevamo in želimo, da vlada po svojih rudniških oblastih spremembi službenega reda, ki jo žele podjetniki in s katero naj rudarjem ne pripada pravica do plačila, **odreče** odobritev.

Stvar rudarjev in njihovih funkcionarjev v rudarskih zadrugah je, da pazijo na to in se ne dajo ne pregovoriti ne ukaniti.

Delavske skupine bratovskih skladnic se naprošajo, da čimprej same predlagajo spremembo službenih redov ali po **bese-dilu** gorenjih dogovorov ali po **bese-**

dilu zakona ter jo predložijo rudniškim oblastem.

Pripomnja.

Gorenji dogovor, ki je nekoliko preciznejši nego zakonova določba, velja domala tudi za vse drugo delavstvo. Na to opozarjamo delavstvo sploh, zlasti pa še zaupnike organizacij. Nekaj pojasnil še pričbimo na drugem mestu.

Wilsonovi mirovni pogoji.

Predsednik Zedinjenih držav se kljub vsem notam, ki ne kažejo dovolj spravljenosti, ni dal ostrašiti. Senatu ameriške republike je predložil spomenico, v kateri se ne ozira na vročekrvno in fantastično razpleteno besedilo not vojujočih držav, pač pa poudarja, da smo se končno približali trenutku, da razpravljamo o miru in obenem o ukrepih, kako naj preprečimo v bodoče enako katastrofo, kakršna je sedanja vojna. Njegovi nameni so končanje sedanje vojne in pa temelji za trajen mir po svežih novih načelih. V izvršitev teh namenov zahteva od ameriškega ljudstva pooblastilo.

Glede končanja sedanje vojne ugovarja Wilson vsakršnim aneksijam. Vse vojujoče skupine so izjavile, da ne nameravajo nasprotnika uničiti; zato se mu zdi, da nadaljevanje vojne nima pomena ter predlaga mir brez zmage, mir, katerega temeljno načelo so enakost in skupna deležnost skupne koristi. Le take spremembe deželnih kart priznava Wilson, ki se doženo sporazumno med vojujočimi (n. pr. neodvisno in samostojno Poljsko, ki jo naglašata obe not vojujočih držav) in take, ki bi se izvedle na podlagi prosto izražene želje narodov. S stavki „da vlade sprejemajo vso svojo pravično oblast po pritrčilu vladanih“ in da je „vsakemu narodu, malemu kakor velikemu dovoliti, da sam odloča o svoji vladni obliki in o svojem razvoju neovirano, brez ogrožanja in neustrašeno.“ se izreka predsednik severoameriške republike tako proti morebitnim z „deželnimi kartami“ utemeljevanim aneksijskim načrtom osrednjih držav (Belgije, Srbije, Črne gore, Rumunije) kakor tudi proti načrtom, ki jih navaja ententa v svojih notah, da naj se nenehski narodi Avstro-Ogrske z orožno silo iztrgajo iz sedanje državne zveze, Alzacija in Lotaringija osvoji, Turčija uniči. Wilson ne zametava popolnoma spremembo evropske deželne karte, toda izvesti se ne sme z orožno silo, marveč po svobodno izraženi želji dotičnih „malih in velikih narodov“.

Nemčija se razvija kot trgovinska pomorska država, zato je zahtevala od početka svobodo morja. Tudi Wilson zavzema podobno stališče, zakaj v svoji spomenici pravi, da je svoboda morij pogoj, brez katerega ni mogoč ne mir, ne enakost in ne skupno delo držav. Če pravi na drugi strani Anglija, da je uničenje „pruskega militarizma“ predpogoj za trajni mir, potem ugovarja tem namenom spomenice s tem, da zahteva rešitev vprašanja glede oboroževanja na morju in na suhem v duhu zblizanja. To oboroževanje naj se omeji, in sicer tako, da postanejo iz vojske in mornarice le še

„orodje reda.“ ne pa orodje za napad ali sebična nasilstva“.

Z izvršitvijo teh pogojev za končanje sedanje vojne bi bili pa tudi že položeni temelji za mir bodočnosti, in tako je združil Wilson svoje predloge za končanje grozovitega evropskega mesarjenja kakor tudi za odvrnitev bodoče vojne v tri glavne točke: Prvič vlada s soglašanjem vladanih, drugič svoboda morij, tretjič omejitev oboroževanja na morju in na suhem.

Vojni hujskači v državah sporazuma in osrednjih državah se bodo jezili na Wilsonovo poslanico in nekateri jo celo zasmejovali; očitali bodo, da se zavzema za nasprotnika. Toda pri narodih, ki hrepene po miru, bo zbudila spomenica veselost in našla navdušen odmev. Demokracija, svoboda prometa in razoroženje, to so tri točke, ki so pravo nasprotje absolutizma, zapori proti celim narodom in oboroževanju brez konca. „Načela človeštva morajo priti do veljave“. Socialna demokracija ima ta načela v svojem programu; že dolgo dolgo pred to krvavo izkušnjo jih je imela. Wilsonove besede niso prazne besede, ki jih utegne odpihniti vsak vetrič, zakaj za temi besedami stoji ameriškansko ljudstvo in narodi bodo s hvaležnostjo čuli tu in tam Wilsonovo spomenico, „To so načela človeštva in ta si morajo pridobiti veljavo“.

Svetovna vojna.

Ropotanja je po časopisju in parlamentih vse polno. Nihče ne ve, kako bi opisal grozovitost nadaljne vojne, velike spomladanske ofenzive, ki bodo seveda presegle vse dosedanje ofenzive, in sicer na morju in na suhem obenem. Na bojiščih je pa zadnje dni nastal zopet nekak naraven odmor, ki ga usiljuje poleg utrujenosti tudi vreme.

Na italijanskem bojišču so imeli ob Soči silovit topovski boj, drugih operacij pa ni bilo. Pri Gorici so pač Avstrijci zavzeli eno vrsto zakopov z nepričakovanim napadom. Tudi na tirolski meji so le običajni topovski boji. Napetost med obema strankama na tem bojišču je velika, bodoči spopad bo silen in krvav, ker bodo Italijani vendarle hoteli doseči kaj več uspehov. Italijani se boje na tem bojišču ofenzive; tako poročajo italijanski listi, zato pa dobe od Francozov pomoč, kakor se hvalijo, dasi je ta vest malo verjetna.

Rusko bojišče je bilo pozorišče precej hudih bojev. Pričeli so bili z malo ofenzivo ob Rigi, ob bukovinsko - rumunski meji ter v Rumuniji. V Bukovini so pričeli ofenzivo, ki traja že nekaj tednov v ta namen, da preprečijo pohod zavezniških čet v rumunsko Moldavijo, ker bi bila s tem ogrožena skoro vsa železniška zveza z vojsko ob spodnjem Dunavu. Rusko-rumunska vojska v južni Moldavi je potisnjena za reko Seret. Topništvo osrednjih držav neprestano obstreljuje Galac, ki gori v njem več sto hiš. Ofenziva v Moldaviji je pod vodstvom Brusilova, ki upa na svojo vojsko prav mnogo, dasi doslej cela ofenziva ni dosegla nič drugega, kakor da je ustavila naglo prodiranje, ki pa itak tudi zaradi vremena ni bilo več mogoče v tisti izmeri kakor prej in ker treba urediti tudi zasedeno ozemlje ter je operacijsko ozemlje vedno bolj daleč.

Z macedonskega bojišča ni posebnih poročil. Vrše se običajni in patroljski boji.

Grška je deloma zopet odnehala. Izpustila je iz zapora precej Venizelistov. Z Venizelosom niso več povsem zadovoljni niti Venizelisti. Grčija se plazi od diplomatskega koraka pa do diplomatskega koraka. Odločitve na to ali ono stran pa ne mara. Ententa zapleni Grčiji skoro eno tretjino mornarice. Sicer pa je Grčija za nas prava uganka v tej vojni.

Na francoskem bojišču imajo deloma lepo vreme. Tupatam se vrše siloviti topovski boji in manjši spopadi, kakor ves čas. Znatnih uspehov pa ni ne na tej ne na oni strani. Pri spomladanski ofenzivi obetajo Angleži in Francozi, da se začne nova vojna, ki bo premaknila bojne črte. Odločitev te vojne pričakujejo zopet vsi na francoskem bojišču.

Na turških bojiščih ni posebnih dogodkov. Pričakuje se pa, da bodo Angleži zastavili vse svoje sile v Egiptu ter bodo smatrali balkansko bojišče le kot postransko.

Poostrišla se je pa vojna s podmorskimi čolni. Nemci pravijo, da še ni dosežen vrhunec podmorske vojne. Države sporazuma in tudi nevtralcji jo občutijo zlo.

Delavci!

Izredno zborovanje delegatov »Konzumnega društva za Ljubljano in okolico« se vrši v nedeljo 28. januarja dopoldne v mestni posvetovalnici (na magistratu) v Ljubljani. Dnevni red: a) poročilo o delovanju v letu 1916; b) aprovizacijska vprašanja; c) razno. — Zborovanju želimo obilo uspeha!

Domači pregled.

Pozor, organizacije in zaupniki! V današnjem uvodnem članku je objavljen dogovor med delavskimi organizacijami in podjetniki glede § 1154 b obč. drž. zakonika, s katerim se dovoljuje majhna ugodnost delavcem skoro vseh strok, ki obole ali ponesrečijo. Po tej določbi imajo oboleli delavci pravico do tretjega dne bolezni dalje, če so že vsaj 14 dni v dotični službi, do plačila, in sicer največ za en teden bolezni. Podjetniki smejo od plače odtegniti le oni znesek, ki je sorazmeren z delodajalčevim prispevkom za bolniško zavarovanje. Običajno plačujejo delavci dve tretjini, delodajalci pa eno tretjino. Če torej delavec obole, pa ima pravico na dan do 2:40 K bolniške podpore pri bolniški blagajni, mu mora podjetnik izplačati od tretjega dne dalje in največ za en teden plačo, a pri tem mu sme odtegniti vsak dan od za bolezni plačanega plačila eno tretjino bolniščine, to je 80 vin. na dan. Pripominjamo obenem, da po novem zakonu, ki stopi v veljavo meseca marca tudi bolniške blagajne ne bodo izplačevale za prve tri dni bolezni nikakršne podpore. — Strokovno tajništvo v Ljubljani napravi sicer nekaj posebnih odviskov tega dogovora, da jih izročijo zaupnikom. Priporočamo pa vsem čitateljem, da ta dogovor sami izrežejo iz članka lista in ga shranijo. Dogovor pa ne velja še za rudarje, kakor omenjeno v članku, ker so ga rudniški podjetniki zaenkrat odklonili, a se je nadejati, da bodo rudarske organizacije potom oblasti dosegle prav kmalu tudi za rudarje to ugodnost s tem, da spravijo določbo v službene re-de pri rudnikih.

Nesreča v Trbovljah. Sprevodnik Alojzij Klenovšek je bil v premogokopu zmečkan in je umrl. Zapustil je vdovo in več otrok.

Novice z Jesenic. Nastopila je zopet doba občnih zborov, obračun za celo leto: kaj se je storilo v minulem letu, koliko pogajanj je bilo, koliko resolucij poslanih, itd. Na vsa ta vprašanja bo treba odgovoriti; odgovor ne bo težak, ker so organizacije storile v polni meri svojo dolžnost in če bi bile še krepkejše, bi imele pa še več uspehov. V novem letu pridemo zato krepko na delo zlasti v pridobivanju novih članov za naše organizacije. Vojna ne bo večno trajala, potem bo pa treba zavzeti se za svoje interese, sicer ostanemo tam kjer smo. — Skoro vsak teden imamo poročati

o nezgodah in smrtnih slučajih v naši tovarni. Danes zopet navajamo več takih slučajev. Janezu Lampretu v mizarškem oddelku je cirkolarna žaga odrezala prst, lahke poškodbe je dobila na nogi sodružica Marija Likovič. — Pri Martinovih pečeh se je težko ponesrečil na glavi in na obeh nogah Peter Merkun; odvedli so ga v tovarniško bolnišnico, kjer je nasledni dan umrl. Zapušča ženo in otroke. — Um se je omračit sodrugu Reberniku; prepeljan je bil v Ljubljano na oddelek umobolnih. Umrl je sodrug Franc Ramsner, ki smo o njegovi bolezni nedavno poročali, in sicer v Waidhofnu na Nižjem Avstrijskem. Pokojnik je bil 15 let član naše kovinarske organizacije in je deloval na Jesenicah 5 let. Kot pravega sodruga se ga bomo vsi trajno spominjali. Zapušča staro mater. — Bodi mu zemljica lahka!

Umrlijnost v Trstu. Leta 1915. je bilo v Trstu 741 slučajev smrti več nego porodov, leta 1916. znaša število slučajev smrti že 2333 več nego porodov. Porodov je bilo leta 1916. v Trstu 1768 proti 6895 leta 1914. Leti 1913. in 1914. kažeta prebivalstvenega naraščanja 3392 oseb, leti 1915. in 1916. pa prebivalstvenega odpada 3074 oseb. Krive temu so pač splošne vojne razmere.

Dvorni svetnik dr. Valentin Pogatschnig bivši višji obrtni nadzornik v Gradcu je umrl v 77. letu starosti. Posredoval je večkrat tudi pri nas ob raznih mezdnih bojih. V občevanju je bil izredno vljuden. V Ljubljani je zadnjič posredoval pri velikem zidarskem mezdnem gibanju.

Mladenci rojstnega leta 1899 se morajo zglasiti do konca januarja pri pristojnih vojaških oblastih (občinah, magistratu). Nabori se bodo vršili od 8. do 22. februarja.

Mast in surovo maslo. Urad za ljudsko prehrano je izdal naredbo glede surovskega masla in svinjske masti. Po tej naredbi doper deželne vlade z ozirom na število krav-mlekaric v vsaki deželni ukaz od urada za prehrano, koliko surovega masla mora dotična dežela oddati. Deželne vlade bodo potem določile, koliko surovega masla mora oddati vsak posamezni okraj in okrajna glavarstva bodo določila, koliko surovega masla mora oddati vsaka občina. Župan pa končno določi, koliko mora dati posamični posestnik. Glede svinjske masti določa naredba, da bo vsako od vsakega prašiča, ki ga zakolje, tudi če ga zakolje za domačo rabo ali iz sile, moral oddati teži prašiča primeren del masti. Ta določba velja tudi za nazaj Urad za prehrano bo razpolagal, kako se razdeli na ta način dobljeno surovo maslo in mast. Ta naredba ima glavni namen, preskrbeti velika mesta.

Vojaška oproščanja. Vojno ministvo je izdalo na vojaška poveljstva odlok, po katerem smejo okrajna glavarstva črnovojnikom, ki prosijo za oprostitev črnovojniške službe, izdati dovoljenje, da smejo 6 tednov v svoji civilni službi čakati na rešitev vložene prošnje. Enako dovoljenje smejo tozadevna politična oblastva dati tudi tistim črnovojnikom, ki so oproščeni samo do gotovega roka, a so vložili prošnjo za nadaljno oprostitev. V posebnih, uvaževanja vrednih slučajih, smejo politična oblastva dati taka dovoljenja še za nadaljne 4 tedne. Ako v tem roku od vojaške oblasti ne pride nobene rešitve, mora dotični takoj odriniti k vojakom. Prošnje za zgoraj označeno ponovno oprostitev pa se ne smejo vlagati še le tik pred poteklom rokom oprostitev, ampak vedno pravočasno. Političnim oblastim se je naročilo, da se pri podelitvi začasnih oprostitev posebno ozirajo na važnejša kmetijska podjetja.

Strah in stud pred mrčesi, stenicami, bolhami, ušmi, muhami, ščurki, grili, molji

(Dalje na 5. strani.)

Konsumno društvo za Ljubljano in okolico v letu 1916.

Vedno smo z veseljem pisali o napredku našega največjega konsumnega društva, tudi danes naš navdaja veselje, ko imamo o njem poročati. Pred osmimi leti se je na poziv ustanovitelja zbrala peščica sodrugov v mali sobici na Glincah. Po daljšem razgovoru je bilo »Konsumno društvo za Ljubljano in okolico« porojeno — ustanovljeno! Prijateljev je imelo malo. Siroke mase so stale na strani; kogar si ogovarjal, je zmignil z rameni, čes: kaj boš, kosum je konsum, saj vemo, kako bo. Po copatah... itd. Gonja liberalnih listov proti zadružništvu je tudi v delavskih masah porodila nezaupnost napram — lastnim koristim. »Slov. Narod«, kot glasilo trgovcev in kot glasilo stranke, ki je bila v hudih političnih borbah s klerikalci, ki so po vzoru Dancev, Angležev in Nemcev snovali po kmetih konsumna društva — je damadan smešil načelo samopomoči. »Konsumar« — beseda je postala že nekaj smešnega! No — kljub vsej žalostni situaciji so vrli pionirji otvorili leta 1908 prvo prodajalno Konsumnega društva za Ljubljano in okolico. Prvo leto je bilo res težavno, vendar led je bil prebit. Zagovorniki in boritelji ideje so šli brezobzirno za svojimi cilji. Uspeh ni zaostal! Statistika pripoveduje:

Razvoj društva od ustanovitve do danes:

Za dobo	Prodaja blaga	Število članov	Število prodajalen	Dobiček
od 24. okt. 1908 do 30. okt. 1909	68.981 08	365	3	2.035 —
od 1. nov. 1909 do 15. nov. 1910	242.078 33	845	5	11.365 25
od 15. nov. 1910 do 15. okt. 1911	404.648 83	1505	8	16.610 45
od 15. okt. 1911 do 12. okt. 1912	513.058 61	1685	10	18.877 12
od 12. okt. 1912 do 31. okt. 1913	556.186 67	1736	10	25.256 76
od 1. nov. 1913 do 15. sep. 1914	580.355 67	1459*	10	19.126 52
od 15. sep. 1914 do 15. sep. 1915	754.449 15	1573	10	30.484 83
od 15. sep. 1915 do 1. jul. 1916	931.700 66	1797	10	32.879 38
Skupaj od počet. do 1.7. 1916	4.061.459 —			156.629 31

*To leto smo izključili 465 članov, ki že dve leti niso oddali znamk.

Statistika nam tudi (glej poročilo za leto 1915/16) pove, da se je šele v vojni dobi pokazal pravi pomen društva.

Od 1. julija 1914 do 1. julija 1915 je društvo oddalo blaga članom za 698,865 kron 79 vin. — od 1. julija 1915 do 1. julija 1916 pa za 1,138,369 K 43 vin.

Velikanski napredek se kaže ravno v letu 1915 in 1916. Zasebna, takozvana legitimna, trgovina je šla le za dobičkom. Po vsej drobni trgovini nisi videl nikjer težnje: preskrbljevati ljudstvo s potrebnim blagom — pomagati ljudem v potrebi. — Povsod je bilo le eno geslo: napraviti kolikor mogoče dobička, dobička, dobička... Občine so morale ustanovljati občinske aprovizacijske odbore, država je morala poseči z vsemi možnimi represalijami, ljudje so tarnali itd. — Konsumna društva niso šla za bogve kakšnim dobičkom — njih naloga je bila: preskrbeti članne s potrebščinami. Kalkulacija je bila le malo višja ali celo nekje manjša kot v normalnih časih. Konsumentje so to tudi opazili in konstatirali. Prihajali so drug za drugim in prijavljali pristop. Promet v posameznih prodajalnah je naraščal.

Tako je tudi »Konsumno društvo za Ljubljano in okolico« prišlo do milijonskega prometa koj v vojni dobi kot dokaz gori povedanega.

Kakor so postajala živila redkejša, dragocenejša, tembolj se je kazal pomen — dobre organizacije konsumentov.

Zelo zanimiv je zato razvoj »Konsumnega društva za Ljubljano in okolico« v letu 1916.

Statistika pove sledeče: blaga se je prodalo v tem letu po društvenih prodajalnah:

v januarju za	K 91.735:71
v februarju za	K 104.192:13
v marcu za	K 100.146:66
v aprilu za	K 102.264:36
v maju za	K 117.778:27
v juniju za	K 117.666:94
v juliju za	K 157.980:19
v avgustu za	K 118.368:67
v septembru za	K 137.155:34
v oktobru za	K 250.816:42
v novembru za	K 144.571:27
v decembru za	K 182.552:83

skupaj K 1,625.228:79

Prvih šest mesecev K 633.784:07
drugih šest pa K 991.444:72

skupno K 1,625.228:79

V letu 1916 je pristopilo članov:

v januarju	38
v februarju	28
v marcu	15
v aprilu	6
v maju	11
v juniju	8
v juliju	31
v avgustu	29
v septembru	96
v oktobru	31
v novembru	—
v decembru	64

357

Tudi hranilni oddelek je živahno posloval. — Deležni sklad je narasel na vsoto K 50,325:20!

Konsumno društvo za Ljubljano in okolico je postalo res v vsakem oziru znamenita organizacija konsumentov.

Veselimo se uspeha, ki so ga z njo dosegli naši slovenski zadružni pionirji. Prihaja težka doba, še težja kot doslej. Upajmo, da se naša zadružna organizacija tudi v tej dobi pokaže v korist učianjenih. Treba bo seve, da bodo člani tudi porazumeli organizacijo in ji stali v vsakem oziru na strani.

Državni, občinski in zadružni socializem.

Po predavanju sodruga dr. Rennerja.

Zadružno gibanje ima po različnih deželah dostikrat povsem različne pogoje, in gotovo je, da mora slediti v različnih dobah povsem različ. metodam. Razgovorimo se o prvotni in zadnji misli zadružnega gibanja. Zakaj jih ustanovljamo? Najprej je bil takšen položaj, da je bila izročena preskrba z živili privatnemu kapitalu in njegovi konkurenci. Najstarejši zadružniki so zasledovali tale cilj: Izločitev konkurence, na mesto konkurence pa skupno delovanje ljudi; na mesto nerazveseljivega prikaza tekinec pride solidarno delovanje in tako spraviti privatni profit, ki se stega drugače v žepe privatnih kapitalistov, konsumentom samim.

Konkurenca se pojavlja tudi pri malih trgovinah in tudi po majhnih krajih. Privatni trgovec mora blago razstavljati, mora imeti velike prostore in na dobrem kraju, za katere plačuje visoko stanarino; vsi ti izdatki so vrženi pravzaprav v vodo. Z gospodarskega stališča gredo na ta način po vsej Evropi milijoni v izgubo za

reklamo, ki je pravzaprav nepotrebna. Privatna trgovina ima silno veliko izdatkov v obratu, ki so nepotrebni in privatni kapitalisti še povišujejo te izdatke; razen tega je treba upoštevati še riziko, ker propada leto za letom višje število trgovcev zaradi konkurenčnega sistema. K temu prihaja še dobiček privatnega kupčevalca in privatnega veletrgovca, med tema dvema je pa delavski razred v svoji cnemoglosti, izroččen ne le normalnim stroškom, temveč tudi še najnesramnejšemu oderuštju branjevca. In tako je vzrastla pri zadrugah misel, da je treba izkoriščane organizirati za skupen nakup, da je treba vpostaviti organizirano povpraševanje in prištediti vse stroške ter organizirati ves promet, a ne po kapitalističnemu podjetniku, temveč po demokratični organizaciji.

Konsumna društva so torej organizacija za pridobivanje vseh gospodarskih potreb, čeprav velja tudi zanje načelo, da nastavljajo enake cene kakor privatne trgovine, a s to razliko, da razdeljujejo doseženi dobiček zopet konsumentom. Zadruga nastopa s svojimi prihranki proti privatni kapitalistični konkurenci. Taka je bila prva smer zadružnega gibanja. Tudi še sedaj veljajo po večini ti cilji. Ali kmalu so morale upoštevati zadruga še druge faktorje. Privatno kapitalistični konkurenčni obrat ne odgovarja celi vrsti najvažnejšega blaga nič več in zato je prišla takorekoč meščanska družba, kapitalistični razred, k nam na posodo. Organizacijska misel je vzklikla iz možgan proletariata in se je uresničila pred vsem v proletariatu. Ali kakor hitro je uvidel meščanski razred naše uspehe potom organizacije, tedaj si je izposodil našo obleko in kapitalistični razred si je ustvaril tudi organizacije ter izločil iz svojih vrst konkurenco. Delavski razred mnogo preveč prezira dejstvo, da nima danes nič več opravka s privatnimi kapitalisti iz prejšnjih časov. Kapitalistični razred je danes organiziran, njihove organizacije nadkričujejo naše, in zastaviti moramo vse naše sile, da ne zaostanemo za meščanskim razredom. Te meščanske združivte nastopajo v oblikah različnih kapitalističnih družb. Cesar ni zmogel velekapital poedincea, to je izvršila združitev kapitalistov v trgovski družbi.

Velike trgovinske panoge so monopolizirali zase. Trgovski družbi se je pridružila akcijska družba, ki razpolaga z milijoni in si prisvaja vlado nad delom blagovnega trga. Na ta način izločuje konkurenco, še bolj pa s koalicijskimi organizacij, s karteli in trusti. Karteli proizvajalcev in karteli veletrgovcev razpolagajo z neizčrpljivimi sredstvi, zlasti če so zvezani v bankah. Bančni ravnatelji nastopajo sedaj na blagovnem trgu in reklame ne potrebujejo, ker nastopajo vzajemno in enotno in podjetja imajo pri tem majhne izdatke. In tako je nastopilo dejstvo, da kljub vsej svojej pridnosti ne nadkrijujemo več privatnih podjetij. To se je pokazalo še pred vojno. Tako je združena vsa produkcija sladkorja v kartelu za sirov sladkor. Vsa sladkorna trgovina je v rokah neznatnega števila bank, ki narekujejo cene za sladkor. V tem kartelu vlada najstrožja solidarnost, kartel ima malo stroškov in konkurenca je popolnoma izločena. Učinek je, da delazmožnost zadružnega obrata napram kapitalistični organizaciji ni več tako velika kakor prej in da oddajajo lahko konsumi od kartelov kupljeno blago le z neznatno povišanimi cenami. Vsled tega se je porodila pri marsikomu misel, če ni pravza-

prav kapitalistično preskrbovanje z živili uspešnejše nego združno. Če pregledamo stvar le na ta način, potem moramo priznati, da imajo kapitalisti prav. Enako kakor pri sladkorju je tudi pri kavi. Karteli obvladujejo ves kavin trg do Jave. Karteli in njihove banke sklenejo s paroplovnimi družbami trajne pogodbe. Da so potem ti karteli uspešnejši nego konsumi, to uvidi vsakdo. K temu prihaja še tretje kapitalistično podjetje, namreč velike blagovne hiše, zgrajene na principu najhitrejše prodaje in najmanj povišanih cen. Tehnična deložnost teh velikih podjetij velekapitala nadkriljuje seveda v nekaterih ozirih naše zadrage. V srednjih in malih mestih pa nadkriljujejo zadrage kot obrati še vedno privatni kapital. Ali ta premoč organiziranega kapitala, bodisi v bankah ali kartelih, nasproti prihranjemu kapitalu v združnih organizacijah, pa kaže, da potrebujemo višjo tehnično nalogo kot organizacija konsumentov, da moramo prilagoditi našo metodo novim zahtevam, da ne moremo več vztrajati pri malih krajevnih društvih, temveč da moramo stremeti po združitvi sil. Kljub temu pa bomo še nad karteli in bankami, ker delamo v naših organizacijah na to, da dobe dobiček člani, med tem ko spravlja privatni kapital dobiček sam, skratka, imeli bomo to premoč, da ostanejo naše organizacije prej ko slej socialistične narave. Ali to seveda še ni vse. Mi moramo korakati tudi s časom, stremeti moramo od starih oblik zadrage k novim, tehnično popolnejšim. Da ostanemo na višku razvoja sedanje dobe, moramo energično stremeti po lastni produkciji. Če se kartelirajo producenti sladkorja in s tem obvladajo kmetijstvo in po drugi strani spravljajo v svojo odvisnost vse, tedaj nam prav malo pomaga naša združna organizacija. Združna organizacija ne sme okameneti spricho razvoja. Veliko zlo je, da smo prišli pri nas trideset let prepozno. Politika izjemnega stanja, Taafelijev režim, zapostavljanje delavskega razreda, vse to je zaviralo pri nas razvoj. Med tem ko so ustanavljali drugod že v letih šestdesetih in sedemdesetih velika društva, so pri nas uničevali v letih 1873 do 1878 konsumna društva večji del s šikanami in šele v letih devetdesetih je pričelo novo življenje. Ker so politično zapostavljali delavski razred, zato se tudi konsumne organizacije niso mogle razmahniti. S tem so izgubljala naša društva na odporni sili in če pričenjamo danes z delom, da se prerodimo po vojni, tedaj moramo najprej vprašati: Ali imajo naše zadrage toliko sredstev, toliko denarja, da ne izdelujejo le same sladkorja, temveč da se tudi osvobodijo kartelov? Če tega ne zmoremo, tedaj pridemo prepozno, pridemo ob času, ko bodo karteli že popolnoma izgrajeni.

Angleško delavstvo se je zne bilo kartelov že preje, nego meščanstvo. In na Angleškem se je sijajno obneslo to veliko združno gibanje ob vojni in je izvrstno preskrbelo članom živila. Med tem ko smo se borili mi v začetku predvsem proti privatni trgovini in pred vojno najbolj proti kartelom, ki narekujejo cene, je vstopilo angleško delavstvo z neizmerno velikim in močnim združnim gibanjem v vojno. Zlasti proti enemu kartelu je bil naperjen pred vsem naš boj, ki je bil še zato srditejši, ker si je nadel ta kartel našo obliko, namreč proti združni organizaciji agrarcev. Ta organizacija si je izposodila združno bivstvo od nas, saj izhajajo od proletariata sploh vse oblike drug. Ali njihova organizacija ima mnogo boljši ustroj in je učinkovitejša kakorniša. Veseli bi bili lahko, če bi dosegli moč njihove organizacije. Mi ne smemo raztroševati pri združnem gibanju naše mo-

či z malenkostnimi prepiri in poizkušnjami. Ali ne samo to. Odkar je vojna, nam preti nova nevarnost, stvar, ki nam vsiljuje vprašanje: Ali imamo sploh še kaj moči?

Med vojno smo videli, da zapleni država to in ono blago in pravi, odslej gospodarim jaz s tem blagom. Ali imamo napram tem poizkusom še pravico do obstoja kot zadrage? Če zapleni država vse, če gospodari z vsem blagom, potem smo mi nepotrebni — tako sklepajo nekateri politiki. Potrebno je torej, da dobimo jasen pregled o dosedanem delovanju države med vojno.

Država je ustvarila monopol za žito in žitne izdelke in ustanovila vojno žitno družbo. Ali že tukaj se vsiljuje vprašanje, če je bilo razumno od države, da je vrnila med svoj veletrgovski monopol za žito malotrgovski monopol občin. Takrat smo mi predlagali državi drug načrt. Dejali smo, naj združi dosedanje mline in trgovce v prisilno zadrugo in naj jim narekuje cene. Če bi bili to storili, bi prišla moka brez vsega hrupa v deželna glavna mesta zgolj po trgovski načelih, a z državno organizacijo je prišla anarhija. Čeprav je misel, da je naloga države preskrbeti ljudstvu hrano, zdrava, vendar ni s tem še rečeno, da napravi in izvede država lahko vse. Vsega ne zmore in mnogo dela ostane še združnemu socializmu. To vidimo že pri vojnem žitnem zavodu. Potem imamo še takozvano družbo »Miles«, ki je nastala iz kapitala »Kreditnega zavoda«. To podjetje ima edino pravico, da uvaža blago iz tujine k nam. Ali ta družba je zaplenila blago doma in nastal je povsem nov položaj. Kdor je hotel prej kaj kupiti, je šel na trg, a danes mora iti k družbi »Miles«. To povzroči povsem nov način gospodarstva in prav nevarno je nadevati temu načinu ime socializem. A tudi kapitalizem ni, temveč zmes države, kapitalizma in socializma. Državno gospodarstvo pa spravlja konsumna društva v veliko stisko. Če hočejo kaj dobiti, tedaj morajo nastopiti pot ali k vojnemu žitnemu zavodu, ali k »Miles«, ali k sladkorni centrali ali h kakih drugi centrali. Ne verujem, da ostanéjo vse te naprave tudi po vojni, ali nekaj jih gotovo ostane. In prinese nov element v bodoči gospodarski način, stopimo v popolnoma nov svet. Vprašati moramo: Kako naj postopamo, ako ostane to podžavljeno gospodarstvo? Predvsem izgubimo mnogo naše prejšnje svobode in postanemo odvisni od različnih državnih mest. V obrambo proti državnemu socializmu moramo stopiti, pokazati moramo, da znamo in hočemo tudi mi nekaj v teh stvarih. Nikdar ne smemo pripustiti, da postane delavski razred odvisen pri svoji vsakdanji hrani od države. Vzemimo leta primer: V tem ali onem kraju izbruhne stavka. Podjetnik odkloni zahteve delavstva. In tedaj se lahko zgodi, da dotični kraj ne dobi potrebnih živil zaradi bog zna kakšnih »prometnih težkoč« in učinek državnega socializma v tem primeru bi bil, da prisili delavca k sprejemu vseh podjetniških pogojev. Zato je jasno kot beli dan, da ne sme kapitulirati združni socializem pred državnim socializmom. Država ne sme iti nikdar preko veletrgovskega monopola, vse drugo mora ostati v rokah svobodne trgovine. Za občinski socializem ostane potem še plin, voda, razsvetljava, promet in premog. Ta podjetja temelje seveda na davkih prebivalstva, med tem ko temelji naša organizacija na samoupravi članov, ki vtaknejo v obrat svoj denar. Pri nas vlada demokratični princip, pri onih pa birokratični. Zato je naše mnenje sledeče: Da uredimo vsa vprašanja, potrebujemo v bodočnosti državo, ki ustvari predvsem urad za ljud-

sko prehrano. Država in občina morata delovati za ljudstvo in biti pod ljudsko oblastjo, pod njegovo kontrolo, drugače bo vse delo le v interesu nekaterih ljudi. Državni zakon mora zagotoviti predvsem konsumnim društvom velik vpliv in konsumne organizacije je treba osvoboditi vseh šikan z državnimi zakoni. Delavstvo pa se mora učiti, če hoče vse to doseči. Socializem se uresniči le potom delavstva. Vedeti moramo zakaj gre, vedeti moramo, da posega država v vse naše gospodarsko življenje in zato si mora delavstvo priboriti državo. Dobiti moramo velik vpliv v državi, ali vsega upanja ne smemo postavljati na državo, temveč sprejemati še vedno večjo polovico bremen na svoje rame, na rame politične, strokovne in gospodarske organizacije delavstva.

Pri nas in drugod.

Zivimo v vojnih časih, ki prinašajo dan zadnem spremembe v prejšnjih nazorih, bodisi o vojevanju, zdravljenju raznih bolezni itd. Tako tudi v gospodarskem oziru; vse prejšnje gospodarske razmere je vojna korenito izpremenila ter jim nakazala nova pota. Združne organizacije so kot del narodnega gospodarstva, odvisna od gospodarskih razmer; a njih naloge so prikrojene za čas mirnega razvoja, ko je vsak napredek uspeh truda in skrbi prejšnjih dni. Zato konsumnim zadrugam ni bilo lahko, prilagoditi se vsem novostim v gospodarstvu, ki jih je prinesel in jih še prinaša nemirni vojni čas. V prvih dneh svetovne vojne so vsi zadržniki, člani kot vodstva, s skrbjo gledali v bodočnost, bali so se katastrofe; nikdo ni vedel, kako bodo naše združne organizacije preživele težke čase največje gospodarske stiske za časa vojne. Toda kmalu je minil strah, povrnila se je krepka volja v srca ljudi, ki stoje na čelu naših zadrug, kakor tudi v srca članov samih. Zmagalo je zaupanje v zadrage; prvim dnem razburjenja so sledili dnevi skrbnega in neumornega dela ne samo, da zadrage preživitarijo težke vojne čase, temveč tudi da se prilagode novim gospodarskim razmeram, da se celo razširijo. Tudi v teh časih naj nasprotnikom iznova dokažejo, da so vazen in potreben činitelj v narodnem gospodarstvu. Delavstvo pa naj se iznova prepriča, da so naše zadrage naprave, ki ga branijo pred izkoriščanjem privatnih spekulantov z živili, ki posebno v vojnih časih nesramno odirajo konsumente.

To delo v prospeh zadrug ni bilo lahko, vsaj so morali njih voditelji premagati nebroj težav. Prve težave so se pojavile vsled neumevanja članov glede pametne presrbe z živili. V prvih dneh vojne so člani, ki so v boljših gmotnih razmerah, oblegali prodajalne zadrug ter hoteli pokupiti vse zaloge blaga. Zadrage pa imajo tudi člane, ki žive od danes do jutri, in ki ne zmorejo toliko sredstev, da bi nakupili naenkrat večjo množino blaga. Treba tedaj skrbeti, da tudi ti člani dobe blago po zmernih cenah ter niso zavezani na zasebne trgovce, ki spekulirajo s pomanjkanjem živil. Voditelji so bili tedaj primorani zastopati načelo pravičnosti: razdeliti zaloge živil vsem članom enakomerno in poceni. In kako težko je bilo, uveljaviti to načelo, bi vedeli povedati voditelji kot tudi prodajalci zadrug.

Kolikor dalje pa je vojna trajala temvečje so bile tudi težave s preskrbo živil. Zaloge blaga so se manjšale; težave so se pričele z moko in od meseca do meseca je več vrst najpotrebnejšega blaga začelo primanjkovati; tako mleko, mast, meso, milo itd. Vlada je izdajala odredbo za odredbo, grozila z najostrejšimi kaznimi, a pomanjkanju živil ni konca. Kako

naj bo potem kosumnim zadrugam mogoče, preskrbeti člana z blagom, ako država sama ne more primorati poljedelce, tovarnarje, trgovce, da prodajo svoje blago po zmernih cenah, ne z ogromnim dobičkom. Težavno je bilo delo tudi v tem oziru.

Polno je bilo tedaj zaprek, ki jih je vojna povzročila in ki so skušale kosumnim društvom škodovati v njihovem razvoju. A danes po dveipolletni vojni tudi voditelji kosumnih zadrug lahko poročajo, da so vedno in vedno odstranili vse zapreke, premagali vse težave, četudi največkrat z naporom vseh moči in čisto v boju načelstev s člani. Kot kažejo poročila naših zadrug in »Osrednje zveze kosumnih društev na Dunaju« so skoro vse zadruge napredovale, pridobile novih članov, zmanjšale dolg na blagu, povečale blagovni promet, predvsem si pa okrepile svoje lastno premoženje. Naše zadruge so tedaj jasno dokazale, da imajo zdravo jedro. Kosumne zadruge morajo pri določanju cen imeti pred očmi interese članov ter ne morejo po vzoru privatnih podjetij špekulirati s pomanjkanjem živil ter privijati cene. In podjetje, ki se mora držati načel pravičnosti in zmernosti v cenah blaga, pa ni zidano na zdravem temelju, ne bo preživelo vojnih časov.

Z mirno vestjo lahko trdimo, da avstrijsko združeno gibanje ni zaostalo v razvoju, temveč se razvilo še bolj kot pred vojno. Kosumne zadruge so javnosti dokazale, da znajo preskrbo z živili voditi bolje, kot zasebni trgovci. Ker so kosumna društva blago, ki so ga prejela od občin in raznih uradov nesebično po zmernih cenah oddajala konsumentom, si privatni trgovci niso upali prav veliko dražje in še z veliko večjimi dobički prodajati blago. Kosumna društva so postala tedaj regulator cen na blagovnem trgu.

Naše kosumne zadruge so se tedaj okrepile na znotraj, povečale svoj ugled na zunaj. Slej ko prej stoje, tudi v teh težkih časih preizkušnje trdno na braniku za koristi delavnega ljudstva.

Tako pri nas, pa si oglejmo še razvoj zveze kosumnih društev v Nemčiji v vojnem letu 1915.

Tudi nemško združeno gibanje je sijajno premagalo vse mnogobrojne gospodarske težave, ki jih je povzročila vojna.

Zveza kosumnih društev v Nemčiji je skušala tudi v letu 1915 okrepiti združeno gibanje s tem, da je manjša društva priklopila večjim. Število kosumnih društev se je vsled tega zmanjšalo od leta 1904 na 1073. Navzlic temu pa je število članov naraslo za 131.915 glav, tako da so štela koncem leta 1915 kosumna društva 1.849.464 članov. Dasiravno je večji del najboljših konsumentov moral oditi k vojakom, se je promet povečal od 492.980.519 na 493.569.933 mark. Nad vse razveseljivo pa se je izboljšala lastna produkcija zadrug; povišek znaša celih 13.680.211 mark, tako da so v letu 1915 kosumna društva izdelala v lastni produkciji blaga za 120.070.000 mark. Društva imajo lastne pekarnice, mesarije, mline, tovarne za mineralne vode itd. Tudi denarna moč kosumnih društev je v prvem vojnem letu močno narasla. Deleži so znašali 36.331.064 mark, pomnožili so se tedaj za 2.558.965 mark; istotako so se pomnožile rezerve za 4.273.780 mark. Tudi hranilne vloge članov so narasle od 80.243.901 na 85.247.837, tedaj za celih 5.003.936 mark.

Velenakupna družba nemških kosumnih društev ima tudi v letu 1915. zaznamovati lepe uspehe. Njen promet se je vsled pomankanja živil sicer zmanjšal od 187.524.040 mark na

152.858.636 mark, nasprotno pa se je ogromno povečala njena lastna produkcija; v lastnih tovarnah je izdelala blaga za 19.026.692 mark, povišek znaša celih 8.551.419 mark. Tudi denarno se je znatno okrepila. Osnovna glavica je znašala 6 milijonov mark — toliko kot prejšnje leto, ker ni bil sklenjen noben povišek tiste; rezerve pa so se zvečale za 2.153.599 mark, tako da so štete koncem leta 1915 10.207.130 mark. Hranilne vloge v bančnem oddelku velenakupne družbe so štete 22.735.647 mark; zvišale so se za 1.070.477 mark.

Tudi založništvo družbe nemških kosumnih društev, katerega naloga je, zalagati društva s tiskovinami in papirnimi izdelki raznih vrst, se je denarno ojačila. Osnovna glavica je tudi v letu 1915. znašala 2 milijona mark. Vsled zmanjšane potrebe tiskovin in drugih papirnih izdelkov v začetku vojne, ko so ljudje v glavnem skušali si preskrbeti z živili, se je sicer zmanjšal promet za 2.529.476 mark; štel je koncem leta 1915. 3.242.208 mark. Zvišale pa so se rezerve od 666.065 na 753.025, tedaj za 86.960 mark. Tudi hranilne vloge tu posojila so se zvečala za 102.897 mark; štela so koncem leta 2.423.699 mark.

Ogromne so številke, ki jih tu navajamo v dokaz moči združnega gibanja v Nemčiji. Ogromne so bile vsled tega tudi naloge voditeljev, da ohranijo svoje zadruge na višini mirnih časov. Kot je razvidno iz številke so častno rešili to nalogo, še več — navzlic težkočam, ki jih je kot pri nas povzročila vojna v gospodarstvu, so povečali in okrepili zadruge tako, da so danes še trdnejša opora delavstvu v Nemčiji v boju z zasebnim kapitalom, ki pozna le samega sebe, pa neusmiljeno izkorišča edino posest delavnega ljudstva: njegovo delavno moč.

Ozrimo se dalje, v Švico, da vidimo, kako so delovale švicarske kosumne zadruge za časa vojne.

Izmed vseh nevtralnih držav je mala Švica gotovo ena onih držav, ki največ gospodarsko trpi vsled vojne. Vsaj je obkrožena od vojujočih se držav, ki ljubosumno pazijo nato, kako se razvijajo gospodarske razmere Švice s posameznimi državami; ta kontrola je Švici povzročila že mnogo neprijetnosti. Poleg tega Švica ni obdarjena s posebno velikim poljedelstvom; prebivalstvo pa se množi od leta do leta. Zato ji že desetletja ni bilo mogoče, vzdrževati se z lastnimi poljedelskimi pridelki. Vsako leto mora uvoziti za 600 milijonov najpotrebnejšega blaga, tako žita, premoga, sladkorja itd. Vsled vojne pa se danes ves promet s sosednimi državami še težje razvija; preskrba z živili je težja. Poleg tega se cene živil neprestano večajo, plače švicarskih delavcev pa so vedno enake. V takih časih in razmerah so tudi švicarske kosumne zadruge imele vršiti mnogo težavnih nalog. Danes lahko poročamo, da pa tudi te zadruge niso varale članov v njih zaupanju. Na znotraj so se švicarske kosumne zadruge okrepile s tem, da so na celi črti uvede plačevanje v gotovini, prepovedale so tudi prodajo blaga nečlanom. Koristi revnejših članov so skušale varovati s tem, da so vsem članom enako oddajale blago v malih množinah, tako, da so se zaloge blaga nepretrgano in pravično razdeljevale med vse člane enako in poceni. Vsled tega pa so kosumna društva združena v zvezi švicarskih kosumnih društev, ostala tudi v teh kritičnih časih odločujoč regulator cen. Zveza švicarskih kosumnih društev je — da dobi poceni iz prve roke blago — stopila v zvezo poljedelskih proizvajalcev za dobavo mleka in sira ter posušenega sadja. Dalje je v podporo revnejših slojev v je-

seni 1914 v Baslu ustanovila ljudsko kuhinjo. Tudi mlinarska zadruga švicarskih kosumnih društev je z nizkimi cenami in dobrimi izdelki pokazala, da so predvsem sveti interesi članov. Zveza švicarskih kosumnih društev pa je smatrala za najvažnejšo nalogo to, da dobi iz inozemstva kolikor možno veliko živil. V ta namen je posredovala pri švicarskem zveznem svetu, ter izposlovala mnogo določb, ki so regulirala dobavo živil ob enem pa zavarovala koristi konsumentov. Skušala se je tudi sama preskrbeti z raznimi živili in potrebščinami; tako je dobila iz inozemstva: 15 milijonov kilogramov krompirja iz Italije in Holandske, več cistern rumunskega petroleja, v septembru in oktobru 1914 tudi še 3.500.000 kilogramov sladkorja iz Avstro-Ogrske in Nemčije, in še mnogo drugih potrebščin iz raznih držav.

Tako smo v kratkem opisali delo kosumnih društev v Švici, ki ni bilo lahko vsled posebnih gospodarskih razmer v Švici. Zvezna vlada v Švici je tudi oficielno pripoznala važnost kosumnih zadrug kot mogočnih regulatorjev cen. Tako so tedaj tudi švicarske kosumne zadruge dokazale, da so kos nalogam, ki jim jih stavijo gospodarske razmere v vojni.

* * *

Navedli smo par primerov, iz katerih naj se čitatelji preričajo, da je navzlic vojnim gospodarskim težkočam združeno gibanje pokazalo svojo življensko sposobnost, pokazalo mogočen vpliv, ki ga ima na razvoj zdravih gospodar. razmer tudi v vojni. Kapitalizem stoji sicer tudi dades še trdno in tudi po vojni še ne bo tako kmalu premagan. Vendar zamoremo z veseljem zaupanjem zreti v bodočnost ter se posvetiti delu v prosep združnega gibanja. Ker eno je gotovo: Združna misel si bolj kot prej v mirnih časih osvaja svet in prosta združna organizacija je najboljši porok miru med narodi Evrope.

Združni misli gre bodočnost.

(Daje.)

in drugo golaznijo je gotovo upravičen, kajti muhe razširjajo s svojim obleženjem smetij in potem jedil, boleznih, molji, grili, ščurki, peresne uši povzročajo škodo v hiši, steni, ce, bolhe, uši pa nadlegujejo ljudi in živali. Vso to golazen v hiši, kuhinji, hlevu in vrtu pokonča takoj Fellerjev mrčesni prašek „Elsa“, ki prekaša vsa druga mrčesna sredstva. Cene pred vojno. 5 velikanskih škatel 5 kron, — eno škatlo kot prtljago 1 K razpošilja edino pristno lekarnar E. V. Feller, Stubica, Elzatr št. 334 (Hrvaško).

Svetovni pregled.

Poljski državni svet. Poljski državni svet je v svoji seji 17. t. m. imenoval vojaško komisijo, da organizira poljsko armado. Komisija obstoji iz kronskega maršala in 6 članov. Izvoljena je bila tudi komisija, ki naj izdela ustavo in načrt državnozbornskega opravnika ter prouči šolska in verska vprašanja.

Francoski in italijanski socialisti skličejo skupno konferenco, da se posvetujejo o delovanju za sprejemljiv mir.

Vprašanje nemških kolonij. »Observer« pravi, da Nemčija ne bo nikdar dobila nazaj svojih kolonij, če ne bo jamčila popolnoma za bodoče svoje dobro obnašanje. List pravi, da sicer ne nameravajo Nemčije oropati njenih gospodarskih prilik izven njene meje. Najboljše bi bilo v Turčiji in v Afriki ustvariti mednarodno ozemlje, ki bi bilo vsem državam z enakimi pogoji odprto.

Holandske sodružice so poslale okrožnico ženam vseh v vojno zapletenih držav, v kateri vabijo k sodelovanju za mir.

Žensko delo v Švici. V Švici so napravili pskušnjo z ženskim delom, kar zbuja precejšnje zanimanje tudi zunaj Švice. Po zadnjem obrtno-nadzorniškem poročilu so v šivalnici neke tovarne s 50-minutnim obratom napravili zanimiv poskus s krajšanjem delovnega časa, in sicer tako, da imajo vsakih 50 minut 10 minut odmora. Delavke so morale zapustiti svoja delovna mesta in se kretati na prostem. Delavke so sprejele to novo uredbo z veseljem, zlasti, ker se je izkazalo, da so zaslužile več kakor prej pri delu od kosa. Tovarnar je dognal, da so opravile povprečno 25% več dela. Najslabejša delavka ni opravila več dela kakor prej, najboljša pa celo 40%. Pričetek dela so po tem pomaknili na pol 8. uro zjutraj, delale so delavke na dan 9 ur, to je devetkrat 50 minut, kar da sedem in pol učinkovitih delovnih ur.

V prejšnjem tednu je bilo potopljenih 90 trgovskih ladij. Sporazum hoče ladje še bolj oborožiti s topovi in torpedi.

Egiptovski sultan odstopil. Glasom italijanskih poročil je baje pričakovati v kratkem odstavljena od Angležev postavljenega sultana v Egiptu. Med angleškov lado in egiptovskim sultanom je prišlo že pred delj časa do spora, ker se je sultan izjavil proti porabi egiptovskih čet v Mezopotamiji.

Bolečine pomirjajoči učinek, ki ga ima Fellerjev priljubljeni rastlinski esenčni fluid z znamko Elsafluid, obstoja v tem, da pomiri živce in poživiti dotok krvi. Če porablamo pri bolečinah v obrazu in zobeh, nastalih vsled prehlajenja ali prepriha, Elsafluid, se vsled bolesti razburjeni živci pomirijo, kri ogreje boleča mesta in bolečina ponehava. Ni torej čuda, da je to dobrodejno sredstvo že nad 20 let vedno bolj priljubljeno in v več kot 100.000 zahvalnih pismih hvaljeno. Tudi mnogi zdravniki so je preizkusili in je najbolj priporočili. Pri najrazličnejših bolečinah nam dobro služi, za to naj bi ga ne pogrešala nobena hiša. Cene pred vojno. 12 steklenic pošlje franko za samo 6 K lekarnar E. V. Feller. Stubica, Elzatrž št. 334, Hrvatsko. Priporočajo veliko množico bolečine tolažečih sredstev zoper nevralgijo, revmo, giht, ishias in podagro, a nobeno ne doseže „Elsafluida“; zato se poslužujte samo tega, staropreizkušene sredstva. Milo učinkujoče, zanesljivo odvajalno sredstvo so Fellerjeve, zelodec krepeče rabarbarske kroglice z znamko Elsakroglice, ki v nasprotju z drugimi drastičnimi odvajali nimajo nobenega škodljivega stranskega učinka. 6 Škatlic stane franko samo 4 K 40 v. (vu)

Za tiskovni sklad „Delavca“ sta darovala sodruga E. J. iz Tržiča 2 Krone in Fr. Žibernik iz Opčive 1 Krono—Hvala

Uprava.

Izdajatelj Ivan Mlinar.
Odgovorni urednik Viktor Zore.
Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Naročniki in prijatelji
„DELAVCA“
ne pozabite na obnovitev
naročnine, če poteče!

Lepa koža

obrazu in rok, ki jo občudujemo na mnogih ljudeh, prinaša njih lastnikom dvojno korist. Prvič je lepa, bela, mehka koža potrebna za zdravje celega telesa,

kafti le snažnost in mehkost kože omogoča neovirano dihanje kože. Nadalje naredi lepota obraza in rok na naše soljudi prijeten, dopadljiv, vabljen vtis. Nesnažnosti kože, mozolji, zakožni črvi, pege, solnčne maroge itd. narede pa oduren vtis, kar dotičniku pogosto škoduje. Nadalje motijo te nesnažnosti dihanje kože, in to je škodljivo zdravju. Mnogo tisoč mož in žena rabi v obrambo in za negovanje kože Fellerjevo preizkušeno pomado za obraz in kožo „Elsa“, ki stane samo 2 kroni (2 lončka franko 5 kron). V nasprotju s pogosto škodljivimi lepotili je popolnoma neškodljiva. Odstrani nesnažnosti kože, brani pred solničnimi marogami, pegami, zakožnimi črvi, mozolji itd. Namesto ostrega, pogosto škodljivega mila naj se vzame za obraz Fellerjevo lilično milo (1 K) ali Fellerjevo boraks-milo (80 vinarjev) in toaletni umivalni prašek (boraks-prašek, 1 K).

Bujna rast las

ki naredi vsak obraz lepši, se doseže s Fellerjevo pristno Tannohina-pomado za rast las „Elsa“. Cene pred vojno (en lonček št. I. 1 K 60 h, močnejše vrste št. II. 3 K). Krepi glavno kožo, zabrani plešo in predčasno osivelost, učini, da zrastejo novi, zdravi, elastični, dolgi lasje mladostne barve, naredi krhke lase mehke in elastične tako da se dajo iz njih narediti lepe frizure. Ne vsebuje nobenih škodljivih snovi in zasluži torej prednost pred škodljivimi izdelki, kakor jih pogosto ponujajo nelekarnarji. Za nego brk Fellerjeva maža za brke (50 vin.). Naroči naj so naravnost pri E. V. Fellerju, lekarnar, Stubica, Elzatrž št. 334. (Hrvaška.)

Učiteljska tiskarna

LJUBLJANA, Franciščanska ulica št. 6.
registrovana zadruga z omejeno zavezo.

Tiskovine za šole, županstva in urade. Najmodernejšje plakate in vabila za .. shode in veselice. ..

Letne zaključke

Najmodernejšja uredba za tiskanje listov, knjig, brošur, muzikalij itd. ..

Stereotipija. Litografija

Okrajna bolniška blagajna v Ljubljani.

Pisarna: Turjaški trg št. 4, prvo nadstropje
Uradne ure so od 8. zjutraj do 2. popoldne
Ob nedeljah in praznikih je blagajna zaprta

Zdravnik blagajne	Ordinira		Stanov
	dopol.	popol.	
Dr. Košenina Peter splošno zdravljenje	1/211—1/21		Turjaški trg št. 4 v okr. bol. blag.
Dr. Mlinar	1/21.—1/23.		Turjaški trg št. 4 v okr. bol. blag.

Člani, ki potrebujejo zdravniško pomoč, se morajo zglasiti v pisarni bolniške blagajne, da se jim izstavi nakaznico za zdravnika (bolniško zglasnico); brez te ordinirajo zdravniki le v nujnih slučajih. Troškov, ki nastanejo, kadar zboleli član sam pozove druge zdravnike, da ga lečijo, ne povrne bolniška blagajna. Od blagajniškega zdravnika izpolnjeni bolniški list se mora takoj oddati v blagajniški pisarni. Ob nedeljah in praznikih se ordinira le v nujnih slučajih. Za vstop v bolnico je treba nakaznice. Zdravila se dobe v vseh ljubljanskih lekarnah. Bolniščnina se izplačuje vsako soboto, če je ta dan praznik, pa dan prej od 8. zjutraj do 1. popoldne. S pritožbami se je obračati do načelnika okrajne bolniške blagajne.

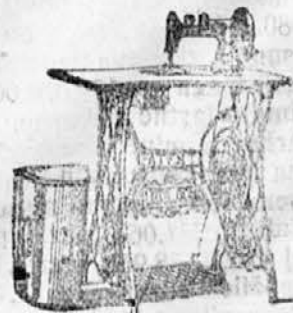
Načelstvo.

Ivan Jax in sin,

Ljubljana Dunajska cesta 17

priporoča svojo bogato zalogo

šivalnih strojev
in stroje za pletenje
(Strickmaschinen)
za rodbino in obrt.
Pisalni stroji Adler.

Vozna kolesa.
Ceniki se dobe za-
stonj in franko.

Podplati

se ohranijo, če se na nove ali malo ponošene čevlje pritrdijo nabliki iz usnja.

Za en par z žeblički cena

za otroke	za dame in dečke	za gospode
26—35	36—42	40—46
K 1-20	K 1-50	K 1-80

Dobe se v zalogi čevljev „P E K O“
Peter Kozina & Ko., Ljubljana,
Breg, nasproti Sv. Jakoba mostu.

